

Vaihtoehtoisia mittareita hyvinvoinnin mittaamiselle

Onnellisuustalousseminaari

9.6.2010

Jukka Hoffrén

Tilastokeskus

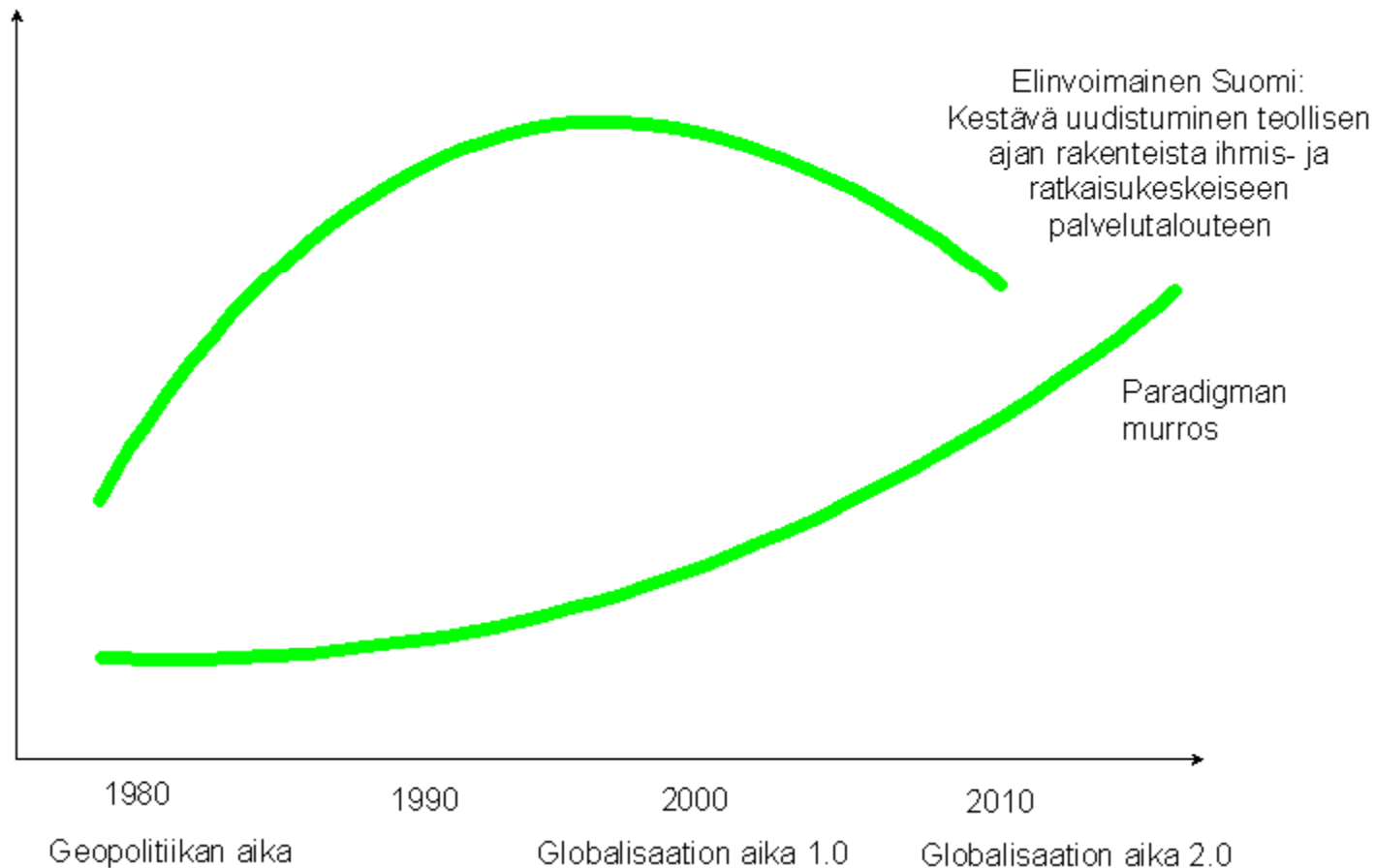
Sisältö

- Talouskasvu, BKT ja kansantalouden tilinpito
- Kestävän tulon käsite
- Vaihtoehtoiset hyvinvoinnin mittarit; ISEW ja GPI
- Hyvinvoinnin mittaamisen kehittäminen
- Stiglitzin komission suositukset
- Hyvinvoinnin tulevaisuus ja haasteet
- Hyvinvoinnin kehityssuuntia Suomessa
- Hyvinvoinnin mittaaminen 2010 -luvulla
- Lopuksi

BKT ja talouskasvu yhteiskuntapoliittisena päämääränä

- Kansantalouden tilinpito ja BKT kehitettiin toisen maailmansodan aikana ja niiden avulla mobilisoitiin kansakunnan kaikki resurssit sotatalouden käyttöön. Sodan jälkeen BKT soveltui jälleenrakennuksen tarpeisiin aina 1960 ja 1970 -luvulle asti.
- Teollisuusyhteiskunnassa hyvinvointia kasvatettiin parhaiten lisäämällä tuotantoa maksimaalisesti kustannuksista (mm. luonnonvarojen kulumisesta, ympäristön pilaantumisesta, terveyshaitoista) piittaamatta.
- ”Vain teollinen toiminta luo hyvinvointia”. Eli teollisuuden merkitystä ylikorostetaan ja muut yhteiskunnan tavoitteet ovat tälle useimmiten alisteisia.

Aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin kehitys

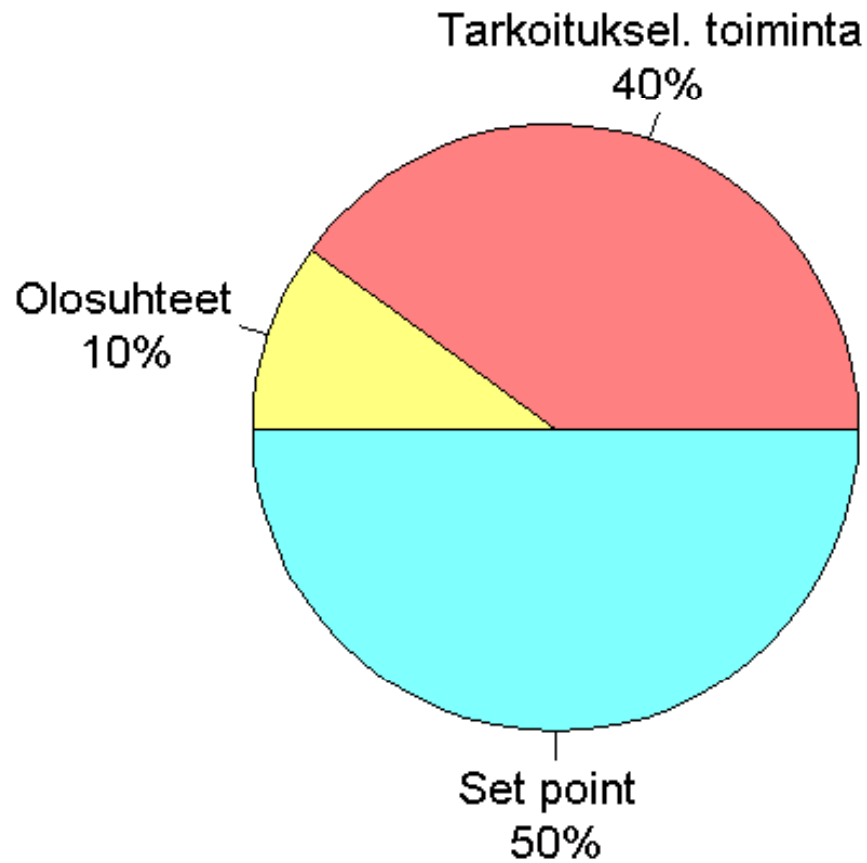
Sitra: Suomi on paradigman muutoksen kynnyksellä, jossa teollisesta ajasta siirrytään kohti ihmis- ja ratkaisukeskeistä palvelutaloutta.

Nurmio & Turkki (toim.):
Elivoimainen Suomi
2010.

BKT hyvinvoinnin mittarina

- Kaiken tuotannon oletetaan lisäävän kulutusta ja kulutuksen väistämättä lisäävän ihmisten onnellisuutta, joten talouskasvu (BKT:n kasvu) on tavoiteltava yhteiskunnallinen päämäärä.
- Lukuisten tutkimusten mukaan tulojen kasvu ei tietyn tulotason jälkeen enää lisääkään ihmisten hyvinvointia tai onnellisuutta.
- Käsillä on merkittävä yhteiskunnallinen murros: siirtyminen teollisuusyhteiskunnasta jälkiteolliseen yhteiskuntaan.

Onnellisuuden osa-alueet

Näkökulman siirtäminen tuotannosta kuluttajan hyvinvoinnin mittaamiseen

- BKT seuraa talouden kehitystä tuotannon näkökulmasta. Suora linkki hyvinvointiin puuttuu. Missä määrin BKT:n ilmaisema talouskasvu hyödyttää ihmisiä?
- BKT katsoo kaikki taloudellista kasvattavat toimet talouskasvuksi vaikka ne olisivat negatiivisia. Esim. ikkunan rikkominen, työmatkojen pidentyminen, sairaudet, onnettomuudet, rikollisuus, luonnonmullistukset, saastuminen ja luonnonvarojen kuluminen jne.
- Todellisuudessa nämä tekijät vähentävät ihmisten kokemaa hyvinvointia.

Kestävä tulo

- Kestävässä tulossa bruttotuloista vähennetään sen synnyttämisessä syntyneet kustannukset (pääoman kuluminen, puolustautumismenot ja luonnon pääoman kuluminen).
- Talouden tasolla kestävä tulo on määrä jonka kansakunta voi kuluttaa ilman että se vähentää tulevaisuuden kulutusmahdollisuuksiaan.
- Hicksin tulokäsite: $HI = NNP - DE - DNC$
- NNP = nettokansantuote, DE = puolustautumismenot ja DNC = luonnon pääoman heikkeneminen.
- Markkinahinnoittelun ohella tarvitaan ns. keinotekoisia hinnoittelumenetelmiä.

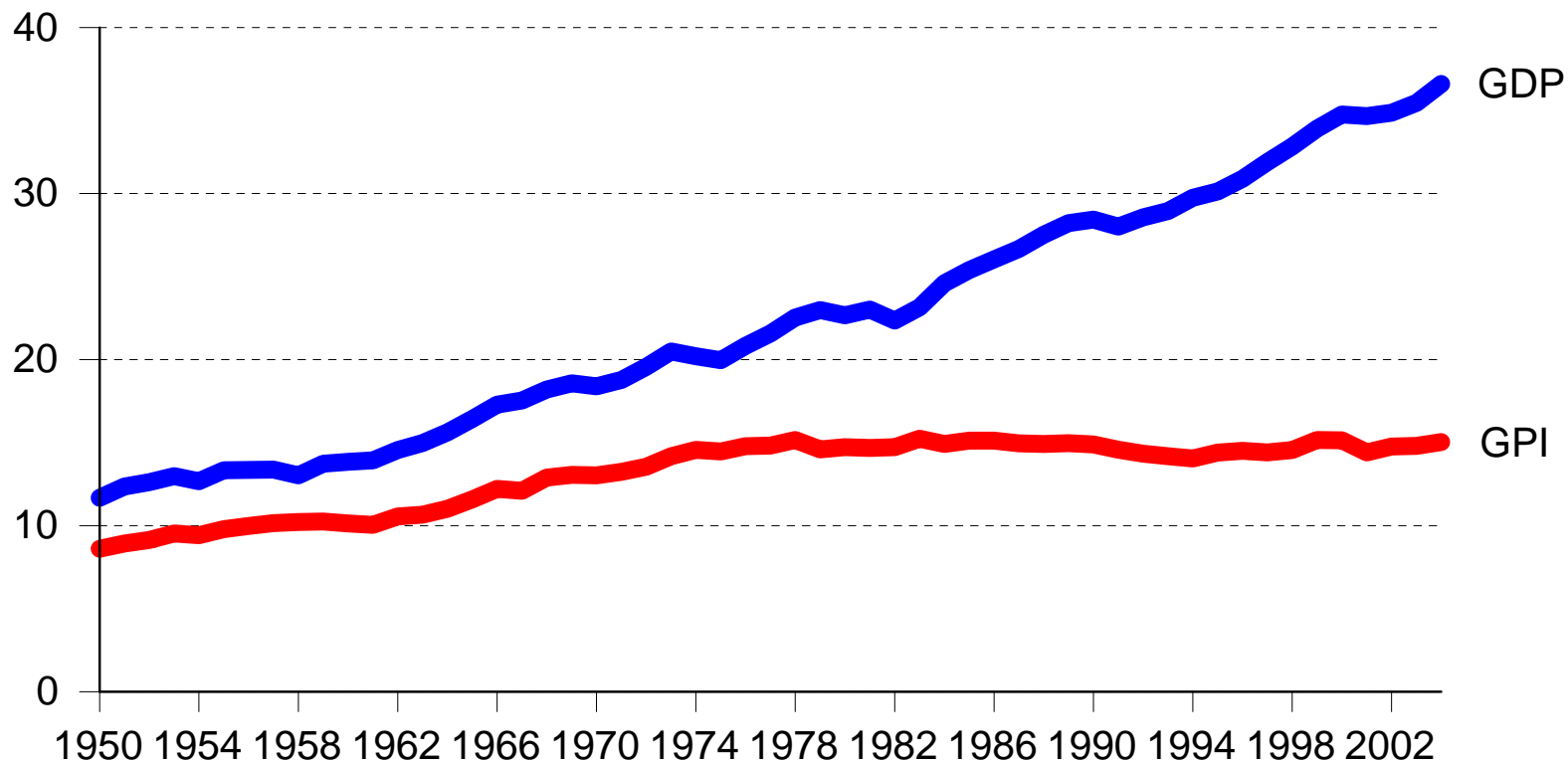
Vaihtoehtoisia hyvinvoinnin mittareita

- Hyvinvointia mittaavia seurantajärjestelmiä on kehitetty 1990-luvulla useita, joista osaa on sovellettu/sovelletaan myös Suomeen:
- Human Development Indicator (HDI) / YK
- Index of Economic Welfare (ISEW) / Jukka Hoffren 2001
- Genuine Progress Indicator (GPI) / Hanna Rättö 2008
- Genuine Savings (GS) / Inka Lemmetyinen 2009-2010
- Sustainable Society Index (SSI) / Elina Kekkonen 2009-2010
- National Accounts of Well-being (NAW) / Leeni Pitkä 2010

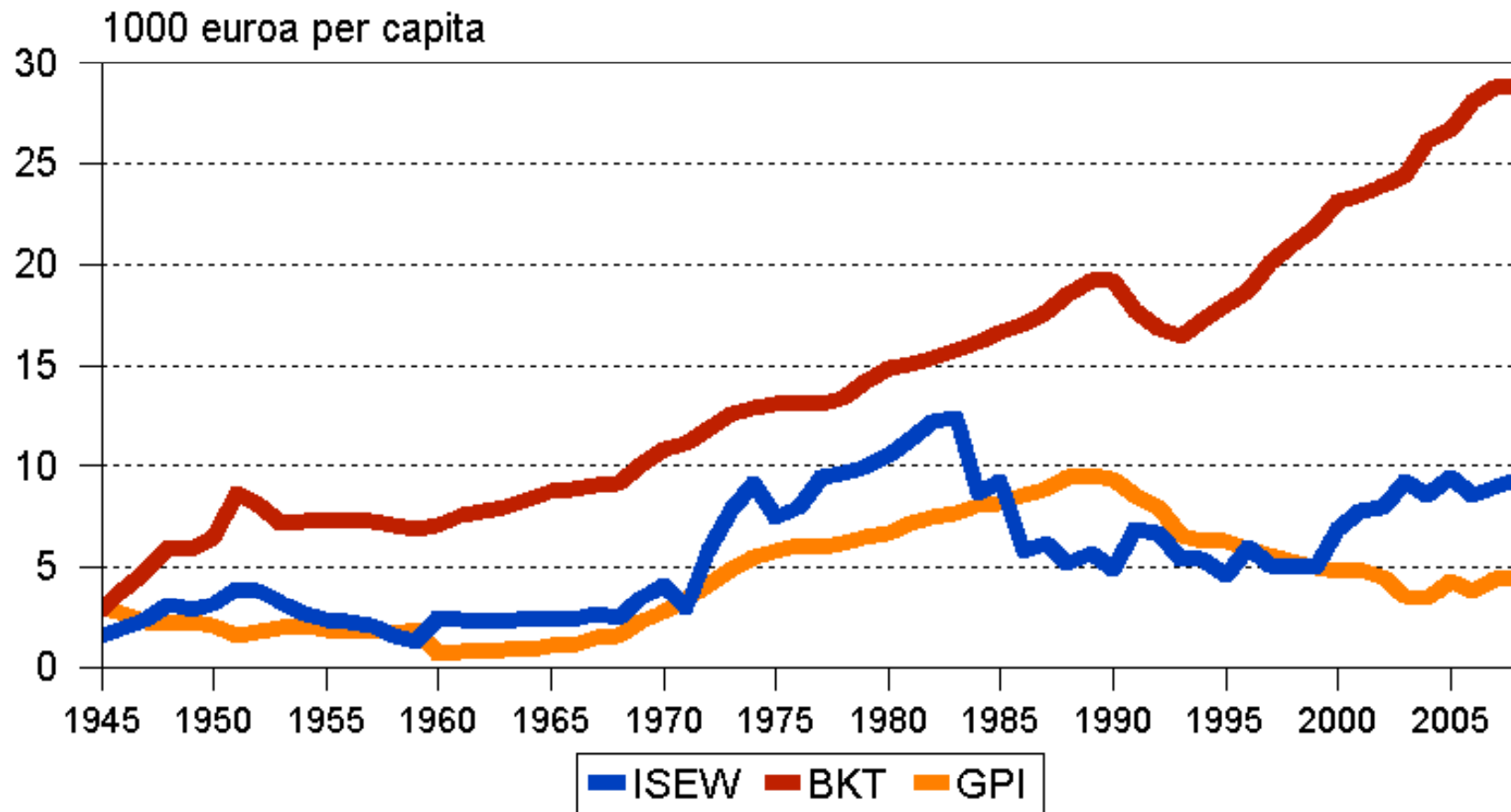
ISEW ja GPI -mittarit

- Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW) ja sen jatkokehitemä Genuine Progress Indicator (GPI) –mittarit mittaavat hyvinvointia kuluttajasta käsin.
- ISEW ja GPI ovat talousteorian mukaisia mittareita.
- Ne pyrkivät laajentamaan hyvinvoinnin kuvausaluetta varjohintojen avulla ottamaan huomioon tärkeimmät ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät.
- ISEW ja GPI ovat BKT:ta parempia hyvinvoinnin ja todellisen edistymisen mittareita.

Yhdysvaltojen BKT:n ja GPI:n kehitys 1950-2004 (1000 dollaria vuoden 2000 hinnoin per capita)

Suomen BKT, ISEW ja GPI –indikaattoreiden kehitys 1945-2008 (per capita reaalisin hinnoin)

ISEW ja GPI

Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW)	Genuine Progress Indicator (GPI)
+ Painotettu yksityinen kulutus	+ Painotettu yksityinen kulutus
+ Kotitaloustyön arvo	+ Kotitaloustyön ja vanhemmuuden arvo
+ Kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut	+ Korkeakoulutuksen arvo
+ Katujen ja maanteiden tuottama hyöty	+/- Vapaaehtoistyön arvo
+ Julkiset kulutusmenot terveyteen ja koulutukseen	+ Kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut
- Kestokulutushyödykkeiden hankinta	+ Maanteiden tuottama hyöty
- Yksityiset terveys- ja koulutusmenot	- Rikollisuuden aiheuttamat kustannukset
- Mainonnan kustannukset	- Vapaa-ajan menettämisen arvo
- Työmatka pendelöinnin kustannukset	- Vajaatyöllisyyden kustannukset
- Kaupungistumisen aiheuttamat kustannukset	- Kestokulutushyödykkeiden hankinta
- Liikenneonnettomuuksien kustannukset	- Työmatka pendelöinnin kustannukset
- Veden pilaantumisen kustannukset	- Kotitalouksien saasteiden torjunta
- Ilmansaastumisen kustannukset	- Liikenneonnettomuuksien kustannukset
- Meluhaittojen kustannukset	- Vesistöjen pilaantumisen kustannukset
- Soiden häviäminen	- Ilmansaasteiden kustannukset
- Maatalousmaan häviäminen	- Meluhaittojen kustannukset
- Uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö	- Soiden ja kosteikkojen häviäminen
- Aiheutuneiden pitkä-aikaisten ympäristövaurioiden arvo	- Maatalousmaan häviäminen
- Pääoman nettokasvu	- Luonnonvaraisten metsien häviäminen
+ Muutokset maan kansainvälisessä asemassa	- Luonnonvarojen käyttö
=ISEW	- Hiilidioksidipäästöjen aiheuttamat vahingot
	- Otsonikerroksen ohentumisen kustannukset
	+/- Pääoman nettokasvu
	+/- Nettolainananto
	= GPI

Hyvinvoinnin mittaamisen kehittäminen

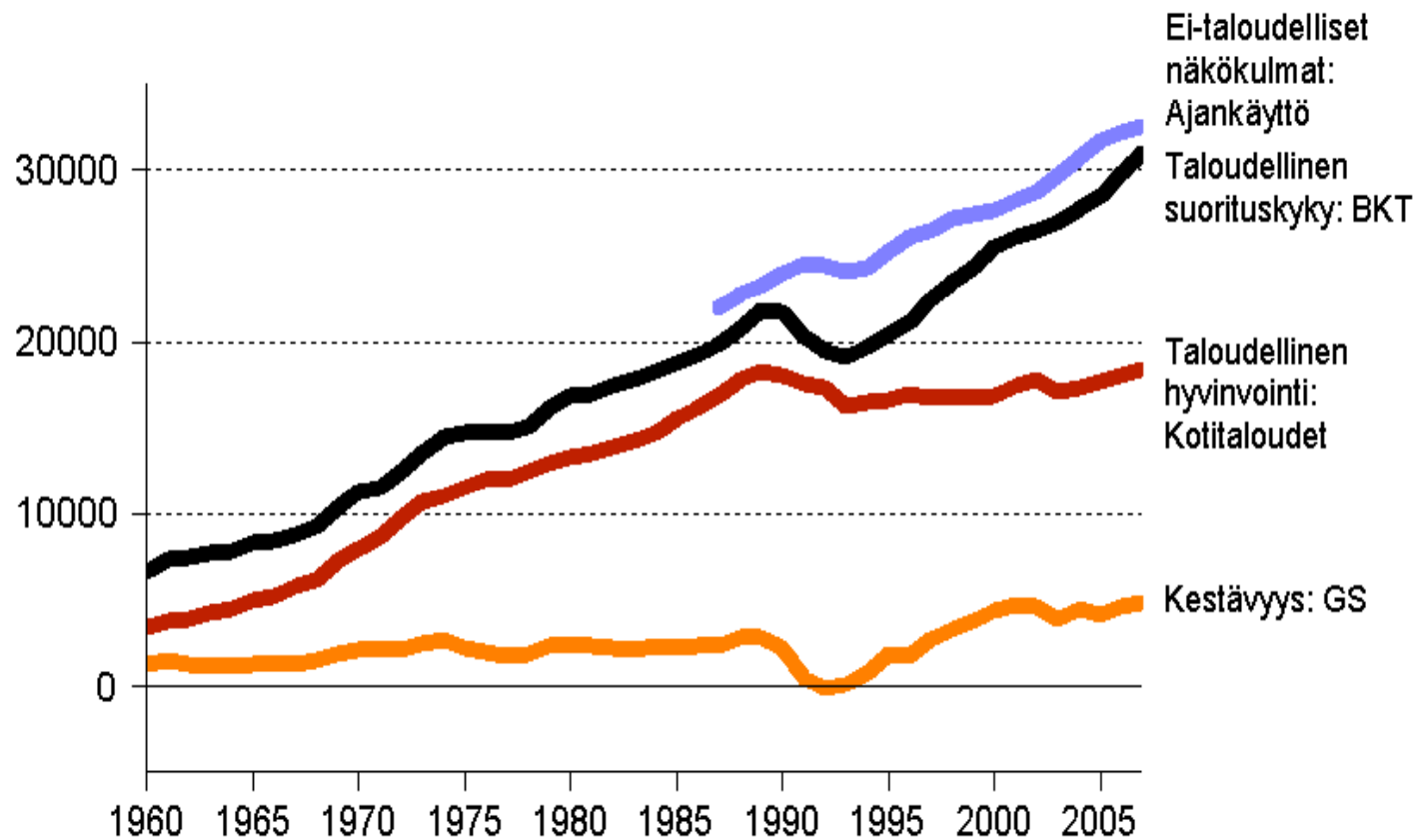
- Euroopan Unionissa on havahduttu siihen että BKT on väärä talouden ja yhteiskunnan edistyksen mittari. Beyond GDP konferenssi vuonna 2007.
- Kansantalouden tilinpito ja BKT on tarpeen korvata jollakin kehittyneemmällä tilastojärjestelmällä, joka antaa paremman kuvan ihmisten hyvinvoinnin kehityksestä.
- Jotta uusi seurantajärjestelmä olisi käyttökelpoinen päätöksenteossa, tulisi sen olla riittävän yksinkertainen ja läpinäkyvä.
- Ranskan presidentin asettama ns. Stiglitzin komissio.

Stiglitzin komission suositukset 14.9.2009

BKT:n ohella tarvitaan seuraavia mittareita:

1. Taloudellinen hyvinvointi: Huomio kotitalouksiin, SNA:ta täydentävät mittarit. Ideaali mittari sisältää kotitalouksien markkinakulutuksen, julkiset palvelut, ei-markkinatoiminnot, vapaa-ajan arvon ja puolustautumismenot.
2. Ei-taloudelliset seikat: mahdollisuudet ja elämänlaatu.
Ajankäyttötilit?
3. Kestävyys: globaalit ja kansalliset kestävyysrajoitteet pitää huomioida. Genuine Savingsin (GS) tulee olla positiivinen.

Stiglitzin komission ehdottamat mittarit, Suomi (asukasta kohden, reaaliset hinnat (2000))

EU:n sponsorhip -ohjelma

- Stiglitzin komission työtä on yleisesti luonnehdittu uraauurtavaksi, mutta keskeneräiseksi. Komissio ei uskaltanut suositella ympäristö- ja luonnonvarojen hinnoittelua.
- Nicholas Sarkozy ja Angela Merkel ovat voimakkasti tukeneet uusien hyvinvointimittareiden ottamista käyttöön.
- Euroopan unioni on etenemässä asiassa; Sponsorhip – ohjelma, jossa Stiglitzin komission työtä jatketaan.

Hyvinvoinnin tulevaisuus ja tavoitteet

- Globaalit haasteet: Väestönkasvu, ilmastonmuutos, finanssi-kriisi, fossiilisten polttoaineiden tuotantohuippu 2014 – 2015, siirtyminen uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen.
- Edessä hyvinvoinnin romahdus tai ainakin väheneminen: Mikä on riittävä, kohtuullinen hyvinvoinnin taso?
- Ympäristön ja luonnonvarojen käyttöä hyvinvoinnin tuottamisessa pitää vähentää niin että ne ovat maapallon rajallisten ekosysteemien kanto- ja uusiutumiskyvyn rajoissa.
- Johtopäätös: Hyvinvoinnin tuottamisen tehokkuutta on kasvatettava ja tuotantomenetelmiä parannettava radikaalisti.

Hyvinvoinnin kehityssuuntia Suomessa

- Huomio pois hierarkisesta, liukuhihnamaisen tehokkaasta tuotantotoiminnasta; tilalle asiakas- ja ratkaisulähtöinen, aineeton palvelu- ja osaamistalous. Yhteiskunnan rakenne ja toiminta muuttuu.
- Jälkitekollisessa yhteiskunnassa hyvinvointia syntyy ympäristön kannalta tehokkaasti tuotettujen hyödykkeiden ja palveluiden viisaasta kuluttamisesta. Tavoitteena tasapainoinen ja hyvä elämä sekä itsensä toteuttaminen ja kehittäminen.
- Työ suomalaisille tärkeä omanarvontunnon perusta. Kuitenkin 2010 –luvulla edessä korkea työttömyys. Haasteena kohtuullisen tasaisen tulonjaon ja merkityksellisten toimintojen takaaminen kaikille tulevaisuudessa.

Hyvinvoinnin mittaaminen 2010-luvulla

- Suomen etsikkoaika: teollisuustuotannon osuus taloudesta supistuu merkittävästi ja pysyvästi. Tilalle enemmän aineetonta palvelutuotantoa, joka tarjoaa ihmisille ratkaisuja.
- Bruttotulojen lisäksi kiinnitettävä huomiota kokonaismenoihin ja arvioitava toimintojen kannattavuutta entistä laajemmin. Ekotehokkuuden kasvettava: entistä pienemmin panoksin tuotettava entistä enemmän hyvinvointia.
- GPI tarjoaa hyvän lähtökohdan kestäväen kehityksen näkökulmien integroimiselle yhteen mittariin sekä valtioiden ja alueiden välisille hyvinvointitarkasteluille ja mittareiden jatkokehittämiselle.

Lopuksi

- Indikaattorit osoittavat kehityksen suuntaa karkealla tasolla. Ne eivät tarjoa vastauksia kaikkiin kysymyksiin.
- Euroopan unioni on etenemässä hyvinvoinnin mittaamisessa. Uudet mittarit saatava käyttöön 2010 – luvulla.
- Suomenkin tulee panostaa uuden hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämiseen ja käyttöönottoon. Tällä hetkellä menossa tutkimus- ja vertailuvaihe.
- Vaikutettava EU:n mittareiden kehittämiseen.

Kiitos!

jukka.hoffren@tilastokeskus.fi